

NOTA REDAKCYJNA

W niniejszym numerze Studiów Demograficznych zawarto teksty dotyczące Polski. Kontynuujemy dyskusję o przemianach rodziny w Polsce. Artykuł Anny Rybińskiej podejmuje ponownie problem opóźniania decyzji o zostaniu matką, dyskutowany w poprzednim numerze, korzystając z danych indywidualnych pochodzących z dwóch badań ankietowych zrealizowanych w Polsce – panelowego badania „Generacje, rodziny i płeć kulturowa”(GGs-PL) oraz badania „Bezdzielnosc i późna płodność”, obejmującego kobiety bezdzietne i te, które zostały matkami po 35 roku życia. Autorka porównuje przebieg życia kobiet, które urodziły pierwsze dziecko przed ukończeniem 35 lat i później. Rozpatruje ich karierę edukacyjną, zawodową i rodzinną. Zastosowana analiza sekwencji uwiarygodniła wyraźne różnice w przebiegu tej fazy życia między rozważanymi dwiema grupami kobiet. Późniejsze przejście do pierwszego dziecka wiąże się nie tylko z dłuższym okresem edukacji i późniejszym wejściem na rynek pracy. Kobiety te później tworzą związki, a czas między zawarciem związku i urodzeniem dziecka jest dłuższy niż u młodszych matek. Starsze matki są też przeciętnie lepiej wykształcone niż te, które decydują się na pierwsze dziecko wcześniej, ponadto pracują dłużej zanim urodzą pierwsze dziecko i częściej wracają do pracy po urodzeniu dziecka. Ich związki jednak częściej się rozpadają.

Rozważania kolejnego artykułu odnoszą się do przemian kulturowych ról płci w Polsce. Zagadnienie norm społecznych dotyczących ról kobiet i mężczyzn zostało w drugiej połowie lat 1990-tych wprowadzone do debat demograficznych o zmianach płodności w krajach rozwiniętych, zwłaszcza w powiązaniu ze zmianami aktywności zawodowej kobiet. Jego ranga jest nie tylko odzwierciedlona w nazwie międzynarodowego projektu badawczego Generations and Gender Programme, utworzonego w 2000 roku, i problematyce badań w nim proponowanej. Od publikacji w 2000 roku prac Petera McDonalda¹ zagadnienie przemian kulturowych ról płci rozpatrywanych z perspektywy równości płci jest stale obecne w dyskusji o uwarunkowaniach zmian płodności i przemianach rodziny. Katarzyna Kocot-Górecka sięgnęła także

¹ McDonald P., 2000, *Gender equity in theories of fertility*, "Population and Development Review", nr 26, 3, 427–439.

McDonald P., 2000, *Gender equity, social institutions and the future of fertility*, "Journal of Population Research", nr 17, 1, 1–12.

do danych indywidualnych z badania ankietowego „Generacje, rodziny i płeć kulturowa”, by przeprowadzić analizy zróżnicowania poglądów w Polsce na temat równości płci według podstawowych cech społeczno-demograficznych respondentów oraz wybranych charakterystyk ich domu rodzinnego. Analizy obejmowały poglądy kobiet i mężczyzn w dwóch grupach pokoleniowych – osób urodzonych w latach 1950–1969 oraz 1970–1989. Skonstruowano dwie zmienne syntetyczne opisujące poglądy na temat równości płci w sferze społecznej i w rodzinie (odpowiedzialność za dziecko). Wyniki analiz pokazują, że bardziej tradycyjne są poglądy mężczyzn niż kobiet, a także w odniesieniu do poglądów w sferze odpowiedzialności za dziecko w porównaniu do sfery społecznej. Wyniki estymacji uogólnionych modeli regresji liniowej dla tych dwóch zmiennych syntetycznych potwierdziły znaczenie płci, kohorty urodzeniowej i wykształcenia na poglądy w każdej sferze. We wszystkich modelach ekonometrycznych istotnymi predyktorami poglądów dotyczących równości płci okazały się: wykształcenie, miejsce zamieszkania i religijność, natomiast aktywności zawodowa, stan cywilny i liczba dzieci były istotne rzadziej niż się spodziewano. Cechy domu rodzinnego (wykształcenie matki, miejsce zamieszkania, religijność, liczba rodzeństwa) są także ważnymi predyktorami poglądów na kulturowe role płci kobiet i mężczyzn niezależnie od kohorty urodzeniowej. Praca zawodowa matki w okresie dzieciństwa respondentów miała mniejsze znaczenie niż oczekiwano.

Tekst Izabeli Grabowskiej traktuje o przeobrażeniach struktur zatrudnienia w Polsce w latach 1998–2008. Podstawowe pytanie badawcze dotyczy różnic znaczenia indywidualnych cech uczestników rynku pracy i charakterystyk kontekstualnych (faza cyklu, sytuacja na regionalnych rynkach pracy) na różnych etapach przebiegu ich życia opisywanych przez wiek. W tym celu odrębnie rozpatrywane są osoby młode (w wieku 15–29 lat), osoby dojrzałe (w wieku 30–54 lat) oraz osoby starsze (55–59/55–64 lat odpowiednio dla kobiet i mężczyzn). Dane pochodzące z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności oraz Bazy Danych Regionalnych GUS posłużyły do estymacji wielopoziomowych modeli regresji logistycznej dla wyodrębnionych grup wieku kobiet i mężczyzn, przy czym odrębnie rozpatrywano zatrudnienie w sektorze poza rolnictwem i w rolnictwie. Wyniki analiz ukazały zróżnicowany wpływ rozpatrywanych charakterystyk na szanse zatrudnienia kobiet i mężczyzn w obu sektorach. Na przykład, potwierdziły się większe zwroty z edukacji w sektorze pozarolniczym. Wykształcenie kobiet w wieku 15–29 lat oraz 30–54 lata ma większą rangę dla ich perspektyw zatrudnienia niż dla mężczyzn. Poprawa sytuacji ekonomicznej w kraju niejednakowo wpłynęła na szanse pracy rozpatrywanych grup osób – lepsze szanse pracy dotyczyły sektora poza rolnictwem, przy czym skorzystały z tego osoby młode i starsi mężczyźni.

Czwarty artykuł dotyczy jakości danych o umieralności w Polsce. Jednym z wyznaczników jakości danych o umieralności jest udział zgonów z przyczyn nieznanych i niedokładnie określonych, który w porównaniu z innymi krajami europejskimi jest w Polsce stosunkowo wysoki. Agnieszka Fihel, Magdalena Muszyńska

i Wiktoria Wróblewska podjęły się analizy terytorialnego zróżnicowania umieralności z przyczyn nieznanych i niedokładnie określonych w Polsce na poziomie powiatów w latach 1991–1995 oraz 2006–2010. Chodziło przy tym o pokazanie, iż zróżnicowanie to ma charakter trwały (w czasie) oraz że istnieje tendencja do powstawania (i utrzymywania się w czasie) terytorialnych skupisk regionów o podobnej skali orzecznictwa przyczyn NN. W rozpatrywanym okresie pomimo wprowadzenia 10-tej rewizji Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych, a także mimo unowocześnienia systemu zbierania danych w 1997 roku, zróżnicowanie było umiarkowane, co mogło być wynikiem utrzymywania się lokalnych zwyczajów kodyfikacyjnych. Autorki wykorzystały dane z Głównego Urzędu Statystycznego do wyznaczenia statystyki *I* Morana, która służy weryfikacji hipotezy dotyczącej istnienia terytorialnych skupisk regionów o podobnym natężeniu danego zjawiska, w tym przypadku skali orzekania zgonów z przyczyn NN. Wzorce przestrzenne dla lat 2006–2010 zostały skontrastowane z sytuacją w latach 1991–1995 oraz pogłębioną analizą wzorca terytorialnego dotyczącego zmian pomiędzy tymi dwoma okresami. Autorki proponują rozwiązania, które mogą się przyczynić do zmniejszenia udziału zgonów z przyczyn nieznanych i niedokładnie określonych, takie jak – między innymi – ujednoczenie lokalnych metod klasyfikacji przyczyn zgonów.

Irena E. Kotowska